

Adriaen Brouwer

Herontdekking van een barokschilder

In december trekken we met Post Factum naar de Vlaamse Ardennen. In Oudenaarde wacht Adriaen Brouwer ons op. Een overzichtstentoonstelling in het stadsmuseum MOU heeft de ambitie om de schilder zijn plaats terug te geven in de galerij van grote 17de-eeuwse schilders in de Nederlanden. Daarin is deze expositie met brio geslaagd. Laat u verrassen door een kunstenaar die veel meer blijkt te zijn geweest dan een tronieschilder die ten onrechte enkel bekend bleef om zijn kroegtaferelen.

Adriaen Brouwer werd in 1948 door Felix Timmermans in een geromantiseerde biografie neergezet als een artistieke bon vivant die zijn melancholische natuur bestreed met drank, tabak en vrouwen en daar uiteindelijk ook aan ten onder ging. Timmermans baseerde zich voor zijn roman op het weinige dat in zijn tijd over het leven van Brouwer bekend was en gaf daar zijn eigen literaire invulling aan. Pallieter, het romanpersonage waarmee de schrijver uit Lier beroemd werd, is nooit ver uit de buurt. Timmermans bepaalde met zijn boek voor een stuk mee het nog steeds bestaande populaire beeld over Adriaen Brouwer als artistiek begaafde kroegtijger die vroegtijdig overleed omdat hij zijn eigen demonen niet kon bedwingen.

Boerenfeest (bron: KIK)

Kroegtijger?

De tentoonstelling in Oudenaarde heeft de ambitie om dat clichématige beeld over Adriaen Brouwer bij te stellen. De curator is erin geslaagd meer dan een derde van het aan Brouwer toegeschreven oeuvre samen te brengen. Dat oeuvre is niet zeer groot en bestaat uit ongeveer 65 bewaard gebleven schilderijen. De schilder overleed jong en had geen eigen atelier zoals zijn beroemde tijdgenoot Rubens, waar leerlingen werden opgeleid die mee instonden voor een grote productie. Brouwer blijkt als kunstenaar een eenmansbedrijf te zijn geweest, die het niet moest hebben van bestellingen van grote en belangrijke opdrachtgevers, maar vooral werkte voor de kunstmarkt. Daar was vraag naar de door hem met losse handgeschilderde genretaferelen waarin hij trefzeker de rafelrand van de 17de-eeuwse samenleving in beeld wist te brengen. In hoeverre hij daar zelf deel van uitmaakte, moet nog nader worden onderzocht, al lijkt wel vast te staan dat overmatig drankgebruik een rol heeft gespeeld bij zijn vroegtijdig overlijden.

Rondzwervingen

Over het leven van Adriaen Brouwer is tot nog toe niet erg veel geweten. De lokale traditie – én de citymarketing – wil dat hij omstreeks 1604 in Oudenaarde is geboren, maar tot voor kort bestond daar geen overtuigend bewijs voor. De makers van de tentoonstelling konden op basis van archiefonderzoek aannemelijk maken dat de traditie het bij het rechte eind had. Brouwer zou zijn geboortestad echter al heel jong verlaten en tijdens zijn leven blijken geven van een verrassende mobiliteit, misschien een van de redenen waarom het er nooit van kwam om een eigen schildersatelier uit de grond te stampen.

Rokers in een herberg (bron: KIK)

Als tienjarige knaap verhuist Adriaen Brouwer met zijn vader naar Gouda, die er als *tapissier* uit Vlaanderen met zijn in Oudenaarde verworven vakmanschap actief werd in de plaatselijke tapijtweefindustrie. Het is niet bekend waar de jonge Adriaen zijn artistieke opleiding genoot. Een werkhypothese is dat hij in het atelier van Frans Hals in Haarlem actief is geweest, een stad waar zijn aanwezigheid in 1624-1625 met zekerheid kan worden geattesteerd. Voor de invloed van Hals wordt gewezen naar Brouwers losse schilderijstijl, die verwantschap vertoont met die van de Haarlemse meester, en naar de volkse types die zowel in het werk van Hals als van Brouwer opduiken. In Amsterdam zou de jonge schilder kennism gemaakt hebben met de artistieke traditie van Bruegel, die hij in zijn eigen werk op een heel eigen wijze zou laten doorklinken. Op zijn beurt beïnvloedde hij daarmee weer andere schilders als David Teniers in de Zuidelijke en Adriaen van Ostade in de Noordelijke Nederlanden. Zowel met zijn artistiek als zijn persoonlijk parcours was Brouwer illustratief voor de culturele mobiliteit tussen de Spaanse Nederlanden en de Republiek tijdens de eerste helft van de zeventiende eeuw.

Rubens en Rembrandt als fan

Brouwer vestigde zich omstreeks 1631-1632 definitief in Antwerpen, waar hij lid werd van de plaatselijke Sint-Lucasgilde. Hij was er ook actief in het rederijersmilieu. Hij vond er klandizie onder de plaatselijke burgerij en werd een protegé van de grote Pieter Paul Rubens, die de kunst van Brouwer apprecieerde en verschillende werken van hem bezat. Dat laatste was trouwens ook het geval voor Rembrandt, die andere grootmeester uit de 17de-eeuwse schilderkunst in de Nederlanden.

Dat zo sterk uiteenlopende artistieke persoonlijkheden als Rubens en Rembrandt het werk van Brouwer in huis haalden, bewijst dat hij als kunstenaar erkenning genoot van vakgenoten – en niet de minsten – en illustreert hoe Adriaen Brouwer met zijn kunst een artistiek verbindingsteken vormde tussen de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden, die tijdens zijn leven nog steeds met elkaar in oorlog waren. Pas tien jaar na Brouwers dood werd in 1648 het vredesverdrag gesloten dat een einde maakte aan wat later in de geschiedenisboeken gelabeld zou worden als de Tachtigjarige Oorlog. Dat de eindfase van dat conflict artistieke – naast economische en religieuze – uitwisseling tussen Noord en Zuid niet in de weg stond, wordt in de kunstenaarsloopbaan van Adriaen Brouwer exemplarisch aangetoond.

De dronkenlap (bron: KIK)

Een van de sterke punten van de tentoonstelling is dat ze Brouwer artistiek wil rehabiliteren door hem te confronteren met werk van grote tijdgenoten als Rubens en Teniers. Uit die confrontatie blijkt dat Rubens met name in zijn late landschapsschilderingen de invloed zou hebben ondergaan van Brouwer, wiens landschappen op de expo een tot nog toe quasi onbekend aspect van zijn oeuvre vertegenwoordigen. De kroegscènes van David Teniers zijn dan weer een gestileerde versie van het rauwe realisme in gelijkaardige taferelen van Brouwer. Bij Rubens leidde artistieke waardering voor Adriaen Brouwer ook tot persoonlijke betrokkenheid. Het verhaal wil dat de grote barokmeester zijn wispelturige kunstbroeder uit de gevangenis zou hebben gehaald nadat die daar op beschuldiging van spionage voor de Hollanders was terechtgekomen. Of het verhaal klopt, is niet duidelijk, maar het was nog steeds oorlog en Brouwer was inderdaad thuis in zowel het Noorden als het Zuiden. Met de aankoop van artistiek werk zou Rubens Brouwer ook financieel ondersteund hebben. Het staat vast dat Adriaen Brouwer aan het eind van zijn leven aan lager wal raakte en met schulden kampte.

Na zijn vroegtijdig overlijden in 1638 – hij was slechts 34 jaar oud – werd hij aanvankelijk begraven in een armengraf. Rubens zou ervoor gezorgd hebben dat de kunstenaar een maand na zijn overlijden een waardig graf kreeg in de nu verdwenen Antwerpse karmelietenkerk. Twee jaar later overleed Rubens zelf ook en werd met veel pracht en praal begraven in de Sint-Jacobskerk. Zijn grafmonument kan daar nog steeds worden bezocht, terwijl Brouwer – behalve dan natuurlijk zijn werk – uit de publieke ruimte is verdwenen. Het symboliseert het contrast in publieke waardering tussen beide barokschilders. Rubens behoorde bij leven al tot de artistieke canon. Voor Adriaen Brouwer was dat niet het geval, hij was voor een stuk toch een *painter's painter* gebleven. Deze tentoonstelling zet alvast een grote stap in de richting van artistieke rehabilitatie.

Gerrit Vanden Bosch

Bronnen:

Eric Rinckhout, “Brouwer was geen kleine ‘meester’. Bruegelkenner Katrien Lichtert verrast met expo over Adriaen Brouwer”, *Knack*, 12 september 2018.

Geert Van der Speeten, “Milde portrettist van de uitgelachen mens”, *De Standaard*, 17 september 2018.